

РЕАЛІЗАЦІЯ ХОЛІСТИЧНОГО ПІДХОДУ В МУЗЕЙНІЙ ПРАКТИЦІ

На IV Міжнародній науково-практичній конференції «Історико-культурна спадщина: проблеми збереження і популяризації» обговорювалися питання розвитку холістичного мислення в контексті музейної педагогіки [6, 123–124]. Протягом 2017 – 2018 років теоретичні ідеї були реалізовані на практиці під час організації та проведення в Музеї історичних коштовностей України (МКУ) виставки «Гендітна мить торкає вічність».

Розвиваючи ідеї попередньої публікації, зазначимо основні принципи холістичного підходу до музейної комунікації, які стали основою при підготовці до виставки.

- Розвиток контекстного мислення. Такий тип мислення має бути базовим в полікультурному світі, адже лише так будь-яке чуже, не належне певній соціальній групі культурне явище може бути мирно інтерпретоване носіями іншої культури (носіями інших естетичних вподобань тощо).
- Пошук точок перетину в різних культурах. Часто дослідники пишуть про інтегративний характер міжкультурного діалогу, про інтеграцію певної етнічної спільноти. Але, напевно, слід змінити підхід, базуючись на онтології диференціального типу, відмовившись від домінанти певної культури. Натомість взаємодіяти носіям різних культур, спираючись на певні спільні риси. В онтології диференціального типу «різні чинники не редукуються до єдності, взаємодіють один з одним, змінюючись, виникаючи і зникаючи у цій взаємодії» [1, 76]
- Акцент на становлення цінностей самовираження. Якщо продовжувати розмову про спільні риси, що належать біологічному виду *homo sapiens*, то можна виділити одну абсолютну рису, що є не лише притаманною, а і формотворчою для усіх культур. Це – здатність до творчості. Цей принцип є ключовим ще й тому, що сприяє демократичному розвитку суспільства, бо формування успішного суспільства можливе

за умови, що відбудуться «...головні зміни в сфері культури – це рух від цінностей виживання до цінностей самовираження» [3, 200].

Керуючись цими засадами, була підготовлена виставка творів сучасного ювелірного мистецтва «Тендітна мить торкає вічність», присвячена образу квітки у творах сучасних українських ювелірів. Виставка проходила в МКУ з 21 листопада 2017 року по 21 січня 2018 року.

Щоб не лише продемонструвати суспільству напрацювання українських ювелірів, а і сприяти розвитку холістичного мислення (а з ним і розвитку суспільства), було вирішено проводити концептуальну виставку. Головним меседжем стала ідея пошуку спільного у феноменах з найбільшою амплітудою відмінностей. Лейтмотивом виставки стали поетичні рядки:

На кінчиках вії квітки мить промайнула,
Торкнулася серця, фіранку гойднула.
Спурхнула на дах. Звідти вище, у небо:
Цвісти, променіти – це доля... так треба.
Кульбаба, волошка, жоржина і мак -
Несхожі цілком, геть відмінні. Однак
Тендітно торкаються Вічності квіти
У кожній – краса, всі – безмежного діти.

В цих рядках, через метафору квітки, передається ідея того, що людина – джерело творчої енергії. Коли таланти «квітнуть», коли конструктивний світогляд є основою ціннісної орієнтації особистості, то можна говорити про життя, як дар «небу» (ноосфері) [5, 13]. Але «квітнути» можна по-різному. Щоб показати це різноманіття, на виставку були запрошені 18 майстрів, які не лише використали в ювелірних творах різні техніки, матеріали чи стилі, а відрізнялись і по таких параметрах як:

- віковий показник: майстри від 22 до 89 років;
- досвід роботи: від початківців до визнаних майстрів;
- культурний відбиток різних регіонів України, обумовлений місцем проживання: Київ, Полтава, Донецьк, Одеса, Бахчисарай, Львів, Ужгород.

Такий підхід забезпечив широкий діапазон виставкових робіт: у вітрині поруч із кримськотатарським сканним гарнітуром віртуозного майстра А. Асанова «Melevshe» були представлені емалі «Дерево життя», «Дукач Дюрера» молодій полтавчанки Я. Келлерманн; поруч із мініатюрними, витонченими каблучками юних братів з Ужгорода Кочутів експонувалися об'ємні і надзвичайно вишукані прикраси всесвітньо відомої художниці-ювеліра І. Карпової. **Статичні окремі прикраси, об'єднані образом квітки, в музейних вітринах стали частиною єдиного процесу контакту із красою в різних її проявах – це і є реалізація холістичного підходу на практиці.**

Щоб смисли, які автори закладали в ювелірні твори, стали доступними відвідувачам, велика увага була приділена супроводжуючим матеріалам, адже інтерпретація або присвоювання смислів, які до того не належали особистості, є способом подолання бінарного мислення, що в свою чергу є кроком на шляху розвитку холістичного мислення. Інтерпретаційні матеріали до експозиції були підготовлені у текстовій формі (каталог та експлікації), а також у формі відео.

Вже стало традицією супроводжувати виставки відеорядом. Головний акцент у відеоматеріалах до виставки «Тендітна мить торкає вічність» був поставлений на демонстрації реалізованих цінностей самовираження. Відвідувачі бачили митців, які або розповідали про свою творчість, або без слів демонстрували процес виготовлення прикрас. Такі матеріали є цінними, оскільки метод прикладу «має психологічне підґрунтя. Людям властиво наслідувати, тому так важливо давати позитивні зразки для наслідування. Підсвідомо у людини виникає порівняння наданого зразку із власною особою чи позицією – відбувається самоусвідомлення» [5, 44–45]. Радість від процесу творчості притаманна всім людям у дитинстві, несприятливе середовище це руйнує. **Заклади культури мають бути тим середовищем, де культивуються, відновлюються, розвиваються спільні для всіх людей цінності, в першу чергу – цінності самовираження (або духовні, вищі, вічні) [5, 13].**

В підготовці експлікацій важливо було зробити акцент не лише на різноплановість виставкових творів, які по-своєму розкривають красу квітки (а краса квітки – це і є та точка перетину, яка зрозуміла будь-якій культурі), а і

передбачити те, що відвідувачі є представниками різних психологічних типів. Керуючись теорією Д. Колба [2], експлікації були розраховані на різні типи відвідувачів. Тому текст експлікацій був поділений на три невеликі розділи: «Про виставку: лірично», «Про виставку: цифри і факти», «Про виставку: активність». Таким чином було забезпечене комфортне сприйняття інформації, як для «Мислителя» та «Прагматика», так і для «Мрійника» та «Діяча». Врахування того, що «відвідувач» – це не абстрактне поняття, а реальна людина, є проявом поваги, а саме на повазі до індивідуальних та культурних особливостей будується холістичний підхід.

Головним текстовим джерелом і формою інтерпретації під час виставки став каталог. На 48 сторінках були представлені не лише фотографії виставкових робіт із стандартним для каталогу описом, а і надана додаткова інформація про твори. Такі наративи з інтерпретацією візуальних образів збагачують палітру сприйняття. Так, про кольє О. Венгера «Випускниця» розповіла донька ювеліра, для якої батько зробив золоту прикрасу з емалями для випускного балу [4,12-13]. В каталозі подана фотографія доньки під час випускного. Навіть якщо б побіжне знайомство з цим твором не зачепило людину, то історія, той контекст, в якому живе ювелірний твір, змінює кут зору. **Ситуації, коли явище чи предмет може бути розглянутим із різних позицій, – контекстування інформації – є дуже важливим моментом у розвитку холістичного мислення.**

Без текстових матеріалів було б складно «прочитати», чому на виставку про квітку М. Столяр надав каблучку «Чілійський перець»: «Народжується життя... Яким воно стане тоді, коли проросте? Чим зможе визріти? Чи дасть себе зірвати, коли прийде час?» [4,38]. Три срібні каблучки донеччанки Т. Калюжної із серії «Українські орхідеї» теж не були б «прочитані» за відсутності супроводу: «У серії «Українські орхідеї» майстриня об'єднала Україну мистецькими засобами. Бурштин, який видобувають на заході, вугілля зі сходу і цитрин із центральних областей нашої країни постали із глибин, щоб розповісти історію про мир» [4,15].

Пошук смислів, які не лежать на поверхні, які потрібно «видобути» – це теж своєрідна вправа з розвитку холістичного мислення. Тому інколи

інтерпретація в каталозі носила характер натяку на зміст через використання поетичної форми: до ювелірних творів були складені вірші.

Таким чином виставка «Тендітна мить торкає вічність» стала реалізацією головної ідеї, визначеній на минулорічній конференції: «Інтерпретація або присвоювання смислів, які від початку не належали особистості, – як зовнішній процес, а також подолання застарілих шаблонів, бінарного мислення, патерналізму, центрації, – як внутрішній процес, – це основні напрямки розвитку мислення періоду постмодернізму – холістичного мислення» [6, 125].

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбунова Л. Лімінальність як концепт філософії (до обґрунтування трансформативного навчання) // Філософія освіти. – №2(17). – 2015 №2 (17). – С. 65–94.
2. Гохстрат Е., Гейн А.В. Теорія навчання Девіда Колба в музеї: Мрійник, Мислитель, Прагматик, Діяч. К.: Видавець Чередниченко А. М., 2015. – 96 С.
3. Инглхарт Р., Вельцель К. Модернизация, культурные изменения и демократия: Последовательность человеческого развития. М.: Новое изд-во, 2011. – 464 С.
4. Тендітна мить торкає вічність. Образ квітки у творах сучасних українських ювелірів: каталог виставки/ упоряд. І. Удовиченко. - К.: Фенікс; НМІУ, 2018. – 48 С.
5. Удовиченко І. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник. – К.: Логос, Національний музей історії України, 2017. – 72 С.
6. Удовиченко І. В. Холістичне мислення в контексті музейної педагогіки // Історико-культурна спадщина: проблеми збереження і популяризації : тези IV Міжнародної науково-практичної конференції, 21 – 22 квітня 2017 року. — Львів, 2017. — С. 123–125.

Мар'яна Федоришин

(Львів)

БОРИС ВОЗНИЦЬКИЙ – «АНГЕЛ-РЯТІВНИК»

КУЛЬТУРНИХ ПАМ'ЯТОК УКРАЇНИ

Постать Бориса Возницького у музейному світі України особлива. Своєю дослідницькою діяльністю він прославив не лише Львівську картинну галерею, директором якої сумлінно працював п'ятдесят років, а й всю державу. Проте, незважаючи на чисельну кількість журналістських матеріалів [2; 4] про